

กบฏโศลกนุเบกษ

กบฏพมทวนคณิพระณมทกนวิ

เล่ม ๔ แผ่น ๔ วันที่ ๒๔ เมษายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑ หน้า ๒๕

ฉักรรบท

แห่งเสนาบดี	หน้า	๒๕
พระราชพิธีเสด็จออกทรงปราสาท	หน้า	๒๘
มีงเทอเวชนิ ถวายบังคมลา	หน้า	๓๑
ประภาศเลือน กำหมก	ใช้ พระราชบัญญัติ	
สัตว์พาหนะ	หน้า	๓๓
ชาวค่าย	หน้า	๓๓
ชาวพระราชทานเพลิง	หน้า	๓๓

ประภาศทั้ง ทำแห่งเสนาบดี
มีพระบรมราชโองการ มาน พระมัทนา

ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บรมชน
รัตนราชวดี วังษ์ วรตมพงษ์ บริพัตร จวร ชัยคิย
ราชนิกร ไกรคน จากรัตนบรมมถา จักรพรรดิ
ราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช
บรมนารถ บริพัตร พระเจด เจมเกล้า เจ้ากรุงสยาม
ทั้งฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ แด่ดินแดนทั้งหลาย
ที่ใกล้เคียง คือ ลาว มลายู กระเหรี่ยง ลูเร ลูเร
กำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งให้ประภาศให้ทราบทั่ว
กันว่า มีพระราชหฤทัยหวังจะทำนุบำรุง
แผ่นดินให้เจริญ ยิ่งขึ้นไปทุกเวลา และจะรักษา
ขนบธรรมเนียมที่ดีไว้คงมีอยู่ และจะผ่อน
ผันแก้ไขการที่เสียให้หมดสิ้นไป เพื่อประ
โยชน์ที่อาณาประชาราษฎร์ จะได้อยู่เย็นเป็น
สุขได้ทั่วมาหาถิ่นโดยชอบ บ้านเมืองจะได้

เรื่อง เจริญทัน ทัณฑกาล สมัย ที่เป็นทั่วไปในโลกนี้
ทรง พระราชดำริที่เห็นว่า ราชการ บ้านเมือง
ย่อมจะเป็นที่เรียบร้อยได้ ด้วย ทัณฑการ แบ่ง
กระทรวง นำที่พนักงาน ให้ ทัณฑการ เช่น หมวก
เป็น หมู ให้สมควร แก่ กาลังสติปัญญาสามารถ
ของผู้ที่จะ รับ ราชการ ผลอง พระ เกษ พระ คุณ
ใน ตำแหน่ง นั้น ๆ แต่ต้อง แบ่ง นำที่ ราชการ ให้
เป็นส่วน เป็น พันแก่ ตาม กระทรวง ราชการ
ทั้งปวง จึง จะ สำเร็จ ไปได้ ทัณฑกาล สมัย ที่ควร
จะเป็น เพื่อ ว่า ถ้า ทรง พระ ราชดำริ จะ ให้
ทัณฑการ สิ่งใด ก็ จะ ได้ มี นำที่ ทำ การ สิ่งนั้น
ทัน ท่วงที ไม่มี ที่ กิ ด ชัก ช้อง ด้วย การ กิ
การ เจริญ ทั้ง ปวง อัน เป็น ที่ พระบรม ราช ประสงค์
ให้มี เพื่อ ประ โยชน์ แล ความ สุข แก่ ประชา
ชน นั้น จึง จะ เป็น ผล สำเร็จ บริบูรณ์ ได้ เพราะ
เหตุ ฉะนั้น จึง ได้ ทรง พระ ราชดำริ แก่ ไซ้ กรม เนียม
กระทรวง ของ การ ที่ เสีย อยู่ ได้ ด้ ขึ้น ใหม่ มา
เป็น ชั้น ๆ ตาม กาล แล สมัย ที่มี ราชการ นำที่
นั้น เกิด ขึ้น ใหม่ เพื่อ การ เจริญ แก่ บ้าน เมือง ทั้ง
กล่าว มา แล้ว แล เจ้า กระทรวง ใหญ่ ใน พระ
ราชดำ หนด กฎหมาย เคมี มี อย่างไร ไม่ ต้อง กล่าว
ด้วย ย่อม ทราบ กัน อยู่ ทั่วไป แล้ว แต่ ตำแหน่ง
นั้น ๆ ได้ ทรง พระ กรุณา ไปรค เกลา ้ ให้ เพิ่ม บ้าง
บาง คราว แล ง ัก เว้น เสีย บ้าง ตาม เวลา สมัย
ที่ควร จะมี ะ เป็น ะ กล่าว ทั้ง แก่ เสนาบดี ๖
ตำแหน่ง ที่มี อยู่ แต่ แรก ได้ เสก ัง เถลิง ถวัลย์
ราช สมบัติ มา มี อรรคมหา เสนาบดี ๖ คือ
(๑) เสนาบดี กรม มหาดไทย ที่ สมุหนายก
ได้ บัง คับ บัญชา การ หัว เมือง ฝ่าย เหนือ ทั้ง ปวง (๒)
เสนาบดี กรม พระ กระ ลา โหม ที่ สมท พระ กระ
ลา โหม ได้ บัง คับ บัญชา การ หัว เมือง บัง ด้

ทั้ง ปวง แล การ ทหาร บก ทหาร เรือ ทศ สมภ
คือ (๑) เสนาบดี ที่ พระ คลัง ได้ บัง คับ
บัญชา การ ต่าง ประเทศ แล กรม พระ คลัง (๒)
เสนาบดี กรม เมือง ได้ บัง คับ บัญชา การ รักษา
พระ นคร แล ความ นคร บาท (๓) เสนาบดี
กรม วัง ได้ บัง คับ บัญชา การ ใน พระบรม มหา
ราช วัง แล (๔) เสนาบดี กรม นา ที่ กระ เมศ ราช
ฉิบ ด้ ได้ บัง คับ บัญชา การ ไร นา รวม เป็น ๖
ตำแหน่ง นับ ว่า เป็น ตำแหน่ง ประจำ ใน ที่
ประชุม เสนาบดี ฤา ลูก ชน ณ ศาลา แล ใน
ที่ ประชุม นั้น บาง ที มี พระ บรม วงษา ณ วงษ์ ยาง
พระ องค์ แล ชน นาง ผู้ ใหญ่ ยาง ท่าน อย่าง
เช่น สม เค้า เจ้า พระ ยาบรม มหา ศรี ศรี บ วงษ์ แล
เจ้า พระ ยา ทิ พากร วงษ์ นั้น เป็น กัน อยู่ ใน ที่
ประชุม นี้ ด้วย ครั้น ต่อ มา ใน ปี กุ ณ สิบ ด้ กั ก
จุล ราช ๑๓๓๓ (ร.ศ. ๕๔) ได้ ทรง พระ
กรุณา ไปรค เกลา ้ ให้ แยก กระทรวง พระ คลัง ออก
จาก กระทรวง การ ต่าง ประเทศ ทั้ง หอ รัชฎา
กร พิพัฒน์ ขึ้น แล ใน ปี มะ แม่ เขน ุ คัก กั
จุล ศัก ราช ๑๓๔๕ (ร.ศ. ๕๖) ได้ ทรง พระ
กรุณา ไปรค เกลา ้ ให้ เติม กระทรวง ไทร เลข
แล ไปร สนิย ์ ขึ้น ใหม่ แล ใน ปี กุ ณ พ ศัก กั ก
จุล ศัก ราช ๑๓๔๙ (ร.ศ. ๕๖) ได้ ทรง พระ
กรุณา ไปรค เกลา ้ ให้ แยก กรม ทหาร บก ทหาร เรือ
ออก จาก กรม พระ กระ ลา โหม ทั้ง กรม ย ทธ นา ริ
การ ขึ้น แล ใน รัตน โก สิ้น ทร ด้ กั ๑๑
ได้ ทรง พระ กรุณา ไปรค เกลา ้ ให้ รวม การ โยธา
ต่าง ๆ ที่ อยู่ ใน กระทรวง ต่าง ๆ มา ทั้ง เป็น กระ
ทรวง โยธา ฉิ การ ขึ้น แล รวม กรม ไทร เลข
ไปร สนิย ์ เข้า ใน กระทรวง โยธา ฉิ การ แล
ทรง พระ กรุณา ไปรค เกลา ้ ให้ ยก กรม อรรคม

การแลสังฆการีวิสัย ที่ขึ้นอยู่ในกรมมหาดไทย
 มารวมกับกรมศึกษาธิการ เช่น กระทรวง
 หนึ่งต่างหากแล้ว บัดนี้ ทรงพระราชดำริห์
 เห็นว่า กระทรวงเมื่อก่อน ซึ่งได้ ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าราชการ
 เป็นกอมมิตตี บังคับการ มาแต่ปีจอ
 อัฐศก จุลศักราช ๑๒๘๘ (๖๖๕, ๑๐๕) นั้น
 ได้จัดการแก้ไขเป็นแบบแผนขึ้นใหม่ ควร
 ให้เลิก กอมมิตตีนั้นเสีย ให้คงเป็นเสนาบดี
 ไปตามเดิม แลกระทรวง กระทรวงการศึกษา
 วิชาธิการ แลกระทรวงกระทรวงการที่ จะจัดขึ้น
 ใหม่ต่อไป แลกระทรวงยุติธรรม ที่จะได้
 รวบรวมผู้พิพากษา แลกระทรวงการพิจารณา
 คดีความนั้น ก็ได้จัดการขึ้นตั้งพอจะให้
 ราชการเป็นไปได้ในแห่งเดียวแล้ว จึงทรง
 พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเป็นกระทรวง
 ใหญ่ขึ้น แลกรมพระธำมัญญ์มีราชการ
 หน้าที่มากยิ่ง ขึ้นกว่าแต่ก่อนหลายเท่า จึงทรง
 พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ยกขึ้นเป็นกระทรวง
 ใหญ่ เรียกว่ากระทรวงมุรธาธร แลกระทรวง
 ยุทธนาธิการ นั้น ทรงพระราชดำริห์เห็นว่า
 ราชการ จัดลงเป็นแบบแผน แลควรให้แก้
 กระทรวง เป็นกรมยุทธนาธิการ บังคับบัญชา
 กรมทหารบกทั้งปวง มีผู้บัญชาการ ให้มียศ
 เสมอเสนาบดี แลให้เข้าไปประชุมเสนาบดี
 ทั่วแก่การขาดหมายราชการทั้งปวงนั้น ให้กรมพระ
 กระลาโหม เป็นเจ้าหน้าที่ไปตามธรรมเนียม แล
 กรมทหารเรือกรมหนึ่งกรมแสง ซึ่งยกไปกระทรวง
 ยุทธนาธิการนั้น ให้ยกมาขึ้นกรมพระกระลาโหม

เมื่อได้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการมีกระทรวง
 ใหญ่ ให้ประชุมกันปลุกข้าราชการตาม
 หน้าที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกันเป็นที่ประชุมเสนาบดี ๑๒
 ตำแหน่ง เรียกว่าเสนาบดีสภา ฤๅดูคุณดศาลา
 อันจะมีหน้าที่รวมกันแตกต่างกันโดยพแนก ซึ่งมี
 พระราชบัญญัติต่างหาก จะประกาศต่อไปภายหลัง
 แล้วดังนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า
 ให้มีเสนาบดีทั้งปวงนี้ ให้มียศเสมอเหมือน
 กันทั้งสิ้นไม่ให้ถือว่าเป็นอรรคมหาเสนาบดี ฤๅเป็น
 ทุสกรม ฤๅเป็นเสนาบดีตำแหน่งใหม่ แลพนักงาน
 งานหน้าที่ของกระทรวงต่าง ๆ ทั้งปวงนี้ จะได้มี
 พระราชบัญญัติออกต่อไปในภายหลังด้วย

เมื่อได้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 ตำแหน่งขึ้นใหม่ดังนี้แล้ว จึงทรงพระราชดำริห์
 เห็นว่าราชการกรมมหาดไทยทุกวันนี้ มีมากขึ้น
 แลต้องการเร็วจะทอดทิ้งให้เป็นไปเหมือนแต่ก่อน
 ไม่ได้ เจ้าพระยารัตนยศินทรที่สมุหนายกนั้น
 ก็ชราว่างายทพลภาพมาก จะขึ้นมารับราชการ
 การประจำตามหน้าที่ ซึ่งต้อง เป็นไปในประจุบันนี้
 ก็ไม่ไหว แต่เจ้าพระยารัตนยศินทรได้ รับราชการ
 มีความชอบมา หาได้ มีความผิดร้ายในราชการ
 อย่างหนึ่งอย่างใดไม่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้
 ยกขึ้นเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ไม่ประจำกระทรวงตาม
 อย่างเช่นเคยมีมาแต่ก่อน แลให้เข้าไปประชุม
 เสนาบดีสภาได้เป็น ครั้งเป็นคราว ตามเวลาที่ จะ
 สามารถทำได้ คงให้มีหน้าที่กำกับนามสมุหนายกอยู่
 ตามเดิม แลโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินประจำวัย
 สำหรับรักษาเกียรติยศด้วย ส่วนราชการกรม
 มหาดไทยนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ
 รับตำแหน่งที่เสนาบดี บังคับบัญชาการใน

กระทรวงนั้นทั่วไป   หนึ่งกระทรวงเมืองนั้น
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าห้องษา
 เสด็จ กรมหมื่นนเรศวร วรฤทธิ ซึ่งได้เป็นกอมมิตติ
 ผู้ตั้งแต่ก่อนนั้น เป็นเสนาบดีว่าการ กรมพระ
 นครบาล หนึ่งกระทรวงโยธาธิการที่โปรดเกล้าฯ
 ให้พระเจ้าห้องษา เสด็จ เจ้าฟ้ากรมขุนศรีรา
 นุวัติ วงษ์เป็นอธิบดี อยู่แต่ก่อนแล้วนั้น ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเป็นเสนาบดีขึ้น
 หนึ่งกระทรวงธรรมการ แด่ศึกษาธิการ ที่ว่าง
 อยู่ ้วยโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าห้องษา เสด็จ
 กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ไปเป็นเสนาบดีกรม
 มหาดไทยแล้วนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้ย้าย พระยาภาสกรวงษ์ เสนาบดีกระทรวง
 พานิชการ มาเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ
 แด่ศึกษาธิการ หนึ่งกระทรวงกระทรวงพานิช
 การที่ว่างอยู่ ้วยพระยาภาสกรวงษ์ไปเป็น
 เสนาบดี กระทรวงธรรมการ แด่ศึกษาธิการนั้น
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรศักดิ์
 มนตรีเป็นเสนาบดีกระทรวงพานิชการ หนึ่ง
 กระทรวงยุติธรรม แด่กระทรวงมรดกที่โปรด
 แกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นใหม่นั้น ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าห้องษา เสด็จ พระองค์
 เจ้าสวัสดิโสภณเป็นเสนาบดีว่าการ ยุติธรรม แด่
 พระเจ้าห้องษา เสด็จกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา
 เป็นเสนาบดีกระทรวงมรดก หนึ่งกรม
 ขุนนาง หนึ่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้สมเด็จพระเจ้าห้องษา เสด็จ เจ้าฟ้าภาณุรังษี
 สว่าง วงษ์ กรมพระภาณุพันธุวงษ์วรเดช เป็น
 ผู้บัญชาการ หนึ่งตำแหน่งเสนาบดีอีก ๔
 กระทรวงที่ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงมานี้ ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คงอยู่ตามเดิม ให้

ผู้ที่ได้รับตำแหน่ง แด่ยศเสนาบดี ทั้งปวงนี้
 ขุสาท ทำการตามหน้าที่ให้สำเร็จโดย พระบรมราช
 ประสงค์ ความงามความดีจะได้มีแก่ราชการ
 แด่บ้านเมือง จะได้เจริญยิ่งขึ้นสืบไป

ประกาศมาแต่พระที่นั่งจักรี กรมทหารปราสาท
 วันที่ ๑ เมษายน รักษากองทัพบก ๑๑๑
 เป็นวันที่ ๒๕๕๓ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

พระราชพิธีเผด็จกมลสงคราม

ในกรุงเทพฯ
 การ สวดมนต์น้ำสรงมูรธาภิเศก
 สนาณ วันที่ ๔ ที่ ๑๑ เมษายน รักษากอง
 ทัพบก ๑๑๑ พระครูปริตฝ่ายไทย ๔ รูป ฝ่าย
 รามัญ ๔ รูป สวดพระพุทธรูปน้ำสรงมูรธาภิเศก
 สนาณ ที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ พระเจ้าลูกเธอ
 พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ เสด็จออกทรง
 รุกเทียมนมัสการตลอดเวลา
 วันที่ ๑๒ เมษายน ให้ส่งน้ำสรงมูรธา
 ภิเศกสนาณนั้นออกไปเกาะสี่ข้าง เพื่อได้ทั่วเกล้าฯ
 ถวายในเวลาสรงมูรธาภิเศกสนาณ ในวันที่ ๑๓
 เมษายน รักษากองทัพบก ๑๑๑ ซึ่งเป็นวันเดสิง
 ศกนั้น ในวันที่ ๑๑ เมษายนนี้ พระสงฆ์ ๔ รูป
 ซึ่งเจริญพระพุทธรูป น้ำสรงมูรธาภิเศกสนาณ
 นี้ รับพระราชทานฉิม ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
 พร้อมกับพระสงฆ์ ซึ่งได้ เจริญพระพุทธรูป ฉิมของ
 พระเจ้ายศทรงยศ ในวันที่ ๑๒ นั้น แด่ได้ตั้งพิธีกรณีสนา
 นการ ในวันที่ ๑๓ ้วยซึ่งจะว่าต่อไปนี้
 การสรงน้ำพระสงฆ์ เป็นพระราชกุศลโดยกาล
 นิยมพิเศษส่วนหนึ่งในพระราชพิธีนี้วันที่ ๑๑ เมษายน
 รักษากองทัพบก ๑๑๑ เจ้าพนักงานได้เชิญพระ
 พุทธรูป พระชนมพรรษาทั้งบนพระที่นั่งเสวตฉัตร